

Cuprins

<i>Cronologie a istoriei universale: 400-641</i>	8
<i>Hărți ale Arabiei</i>	13
Prefață. Visându-l pe Profet	17
1. Zori deasupra Mecăni	25
2. Arabia și vecinii săi	37
3. De la micul păstor la caravanele vechii Arabii	51
4. Mahomed: bărbat, soț, tată, căutător	73
5. Primele revelații ale lui Mahomed	91
6. Mahomed la Medina: Profetul și orașul său	119
7. Războiul cu Mecca	141
8. Victorie și mărinimie: Mahomed convertește Arabia la islamism	165
Epilog. Succesorul	195
<i>Personaje-cheie</i>	201
<i>Cele 99 de nume ale lui Allah</i>	205
<i>Notă despre surse</i>	207
<i>Lecturi suplimentare</i>	213
<i>Mulțumiri</i>	217
<i>Index</i>	219

Barnaby Rogerson

Profetul
Mahomed
O biografie

Traducere de Alexandru Racu

POLIROM
2015

Primele revelații ale lui Mahomed

Mahomed avea să se nască de două ori la Mecca. La 40 de ani după ce a intrat în această lume ca ființă umană, a pătruns într-o altă dimensiune, intrând într-un spațiu sacru. A fost o experiență la fel de înfricoșătoare și de neașteptată precum cea dintâi.

A doua sa naștere, cea sacră, a avut loc într-o peșteră aflată pe coasta muntelui Hira, una dintre numeroasele înălțimi care domină Mecca. Era a șaptesprezecea noapte a lunii Ramadan, în anul 610 d.Hr. Mahomed era atunci un negustor între două vîrste, un bărbat cu o căsnicie fericită, o liotă de copii și o bună reputație în orașul său natal, construită în 30 de ani de experiență în comerțul cu caravane. În perioada pelerinajului avea obiceiul să scape de atmosfera sufocantă a Meccăi instalându-se, împreună cu familia, într-o peșteră aflată pe coasta muntelui. Doar puțini dintre cei mai apropiati prieteni ai săi știau că dincolo de aparența acestui om de afaceri calm și de incredere se ascundea un căutător inflăcărat al iluminării. Mahomed se ruga, postea, și hrănea pe săraci și urma calea virtuții. Toată viața îl căutase pe Dumnezeu. Însă nu era pregătit să afle că și Dumnezeu îl cercetase pe el și că acum venise să-l ia în stăpânire.

S-a trezit brusc în acea primă noapte, în peșteră, cuprins de o groază cumplită, cu tot tropul și sinele său prinse ca într-o menghină ce părea să-l apese din toate părțile. Mai târziu avea să incerce să explice această senzație: parcă îl prinseșe un inger într-o imbrățișare terifiantă ce amenința să stoarcă din el orice scânteie de viață și ultima răsuflare. Cum stătea întins acolo, zdrobit, a auzit porunca: „Citește!”. El nu putea face asta: nu se pricepea la poezie, nu era preicator, nici bard având pe buze o mie de versuri bine alcătuite. Ba chiar, a protestat el, nu știa

de loc carte. Îngerul s-a apropiat de el, posedându-l din nou cu atâtă forță, încât a simțit că o să plesnească. „Citește!”, i-a poruncit din nou.

„Citește în numele Domnului tău ce a creat! Cel care a creat omul dintr-un cheag de sânge. Citește, căci Domnul tău este cel mai Mult-dăruitorul. El l-a învățat pe om cu condeiul, l-a învățat ceea ce nu știa!” (Sura Ignas, 96:1-5). Refuzul era cu neputință. Primul verset a țășnit de pe buzele lui Mahomed precum aerul expirat.

Acestea au fost incepiturile Coranului, care înseamnă literal „citirea” sau „recitarea”. Este cuvântul lui Dumnezeu rostit prin gura lui Mahomed. Dacă crezi asta, ești musulman; dacă nu crezi, nu poți fi musulman. La început Mahomed nu a crezut. Se simțea că și cum fusese posedat de un duh, de unul dintre nenumărații djinni. Văzuse de prea multe ori nebunia confuză cauzată de posedarea de către duhuri ca să fie îngrozit de această idee: femeia singuratică ademenită de sunetul tobelor să iasă din întunecatele ei stări de depresie; poetii șamani tăvălindu-se prin țărână, scuipându-și versetele printre stropi de sânge și de flegmă; sau vindecătorul exorcist, personaj necesar, dar și temut, care locuia la marginea societății. Aici îl adusese pietatea sa? Aici te aducea meditația? Asta era răsplata pentru toate posturile și rugăciunile sale? Tremurând încă, înfricoșat, dar ferm, a părăsit peștera și pe membrii familiei sale care încă dormeau. Repede, dar cu pași hotărâți, a urcat spre vârful muntelui Hira. Sufletul său era stăpânit de gândul sinuciderii. La jumătatea urcușului a fost oprit de o voce angelică, iar gigantica, atotcuprinzătoarea siluetă a Arhanghelului Gavril a acoperit orizontul, în toate părțile, uriașă, continuă și ineluctabilă. „Mi-am ridicat capul ca să privesc cerul și iată! Pe bolta cerească l-am văzut pe Gavril în chip de om cu aripi întinse, iar picioarele sale atingeau pământul... Atunci mi-am întors fața de la el către alte părți ale cerului, dar, oriunde mă uitam, îl vedeam în aceeași înfățișare.”

Mahomed s-a întors impleticindu-se în peșteră și s-a tărât în brațele soției sale, pe care a implorat-o: „Acoperă-mă, acoperă-mă”. Khadidja l-a cuprins în brațe, i-a acoperit trupul istovit cu mantia sa, l-a linștit și i-a ascultat povestea. După ce i-a spus-o, ea s-a furiașat repede până în oraș ca să vorbească cu îndrumătorul ei

spiritual, respectatul său văr Waraqa ibn Nawfal. Liniștită după sfaturile primite de la Waraqa, s-a întors în peșteră și a fost prima care l-a recunoscut pe Mahomed ca Profet al lui Dumnezeu.

A fost o a doua naștere, în lumea spiritului. Tot ceea ce agonisise în prima jumătate a vieții sale – proprietăți, reputație, viață de familie și o poziție în societatea din Mecca – trebuia acum sacrificat. Când Mahomed și-a mai venit în fire, s-a întors la Mecca și a săvârșit înconjurul ritual al Kaabei. Acolo s-a întâlnit cu Waraqa, iar acesta l-a avertizat cu privire la ce îl aștepta în continuare: „Vei fi învinuit că minți, vei fi persecutat, ocolit, surghiunit și atacat”. Bâtrânul înțelept s-a plecat apoi în fața Profetului și l-a sărutat pe frunte.

Lumea musulmană comemorează noaptea sfântă în care Coranul a fost revelat pentru prima oară prin sărbătoarea Kadir. Nimeni nu poate fi absolut sigur de dată. Cea de-a șaptesprezecea noapte a Ramadanului și cea de-a douăzeci și șaptea sunt opțiunile cele mai populare și sunt sărbătorite de la un capăt la altul al lumii musulmane. Identificarea ei corectă este importantă, căci se crede că în noaptea de Kadir rugăciunea este mai de folos decât o mie de luni de rugăciuni. Oamenii sfinți au învățat să răspundă evaziv la întrebările privind data corectă pentru rugăciune, tinzând să spună ceva de genul: „Comportă-te în fiecare noapte a Ramadanului ca și cum ar fi Kadir; doar așa poți fi sigur”.

*

Prima revelație uluitoare din anul 610 a fost urmată de doi ani de tacere absolută. Duhul divin care îl posedase pe Mahomed într-un mod atât de neașteptat l-a părăsit în fel de repede; parcă fusese posedat de o mare zbuciumată, fiind apoi abandonat pe țărm. A fost o perioadă tensionată pentru Mahomed, care a căzut în ceea ce acum s-ar putea numi depresie – a fost o vreme în care s-a simțit părăsit și detestat. Apoi, precum nota agonizant amânată a unui măreț recital coral, a apărut o a doua sură, pe bună dreptate numită „Lumina zilei”.

Pe lumina zilei!

Pe noaptea ce învăluie pământul!

Domnul tău nici nu te-a părăsit și nici nu te-a urât!

Pentru tine, mai bună va fi Viața de Apoi decât Viața de Acum!

Din darurile Sale Domnul tău îți va dărui, iar tu mulțumit vei fi.
 Nu te-a aflat El orfan și te-a adâpostit?
 Rătăcitor te-a aflat și te-a călăuzit?
 Sărac te-a aflat și te-a imbogățit?
 Orfanul, tu să nu-l oropasești!
 Căsătorul, tu să nu-l alungi!
 De harul Domnului tău, necurmat să povestești! (Sura Ad-Dhuha, 93:1-11)

Recitarea incepuse din nou. Experiența nu avea să mai fie niciodată la fel de înfricoșătoare precum în acea primă noapte, deși citirile ce au urmat erau la fel de imprevizibile. Mahomed a explicat: „Niciodată nu am primit vreo revelație fără să simt că sufletul imi fusese smuls din mine”. Procesul era într-atât de istovitor, încât deseori după aceea trebuia să fie acoperit cu o pătură și lăsat să tremure în intunericul ei protector. Cu alte ocazii, martorii oculari vorbeau de o mare greutate ce părea să apese asupra lui și o expresie de suferință ce părea să-l transfigureze, după care fruntea să cădea între genunchi. Aceasta era poziția pe care o adoptau misticii evrei când se pregăteau să mediteze la tronul lui Dumnezeu. Era exact aceeași poziție adoptată mai târziu de monahii creștini în timp ce repetau Rugăciunea Inimii. În cazul lui Mahomed pare să fie vorba mai mult de epuizare fizică decât de o tehnică spirituală.

Revelațiile urmează exact același model. Uneori erau atât de clare și de articulate, de parcă un inger dicta un text din spatele unui vâl. Însă de obicei erau percepute ca imagini sau emoții pe care Mahomed trebuia să le articuleze cumva într-un limbaj. Profetul le-a descris în felul următor: „Uneori vin către mine precum reverberațiile unui elopot, iar atunci îmi este cel mai greu, dar reverberațiile sead când le pricep tâlcul”. Nici nu și stătea în putere să grăbească procesul: după cum își amintea în altă descriere autodojenitoare, „Nu-ți mișca limba atunci când îl citești, zorindu-te la capăt să ajungi! Noi trebuie să-l strângem la un loc și să-l citim! Și dacă l-am citit, să-l citim iarăși!”. Acest lucru trebuie să fi fost extrem de solicitant, căci uneori mesajul era intens vizual. Aișa, una dintre soțiile sale, își amintea că „primele semne ale profetilor îngăduite apostolului erau adevărate vizuni, asemănătoare cu strălucirea zorilor”. Foarte rar se întâmpla ca un verset coranic să înlocuiască sau să corecteze unul anterior.

Putem presupune că se repetase aceeași viziune divină, dar a doua oară Mahomed „o pricepuse” mai bine.

Este epuizant chiar și numai să-ți imaginezi acest proces. Să ne închipuim pentru o clipă că ni se oferă o privire fugărează asupra sculpturii *Pietà* de Michelangelo din catedrala San Pietro din Roma, imagine însoțită de acordurile *Requiemului* lui Mozart. Această viziune extatică este apoi transformată într-un sunet continuu care nu închidează până nu ne traducem emoția într-un limbaj sfânt. Nu e de mirare că Profetul a declarat că singurul miracol pe care l-a săvârșit vreodată a fost recitarea Coranului.

Nu era nimic literar în acest proces, nici nu ar trebui să ni-l închipuim pe Mahomed ca pe un John Milton antic dictându-le versuri unor scribi. Energiile lui Mahomed erau absorbite de recitarea revelațiilor, rostirea predicilor, adoptarea unei vieți evlavionase. Nu a poruncit niciodată ca recitările sale din Coran să fie compilate într-o ediție standard sau păstrate în vreo ordine anume. Cu toate acestea, ele au fost memorate de discipolii săi. Primii credincioși se întâlneau pentru privegheri care durau totă noaptea, în timpul cărora versetele erau psalmodiate într-un glos.

Coranul a rămas în formă orală în timpul vieții Profetului. De la bun început a fost conceput pentru a fi recitat și doar în cele din urmă a fost editat conform unor surse scrise și orale, la câțiva ani după moartea Profetului. A citi Coranul în arabă, în loc să-l reciți din memorie, înseamnă a pierde nouă zecimi din puterea sa. A citi o traducere înseamnă a te îndepărta și mai mult de puterea cuvintelor sale. Sunetului versetelor sale ar trebui să îngăduie să învăluie trupul, să pătrundă până în inima și sufletul individului. Acestea nu sunt doar o jucărie pentru minte. Această forță verbală a Coranului a fost întotdeauna păstrată cu grijă, iar astăzi există colegi în cadrul marilor universități teologice ale Islamului unde se predau cele șapte tipuri de recitare acceptate. Aici tinerii învățăoci se leagă în timp ce rostesc versurile, cu Coranul deschis în fața lor, cu toate că poate le știu deja pe de rost. Sunetul vocilor lor plutește prin curțile închise, rezonând cu coregrafia rândurilor gravate de artizani de mult trecuți la cele veșnice în grinziile de cedru ale tavanului, în zidurile albe de ipsos și în lespezile de ceramică. Nimeni nu știe cu siguranță care este originea acestor șapte variante de citit. Unii o leagă de primii șapte recitatori ai Coranului: Nafi,

Ibn Kathir, Abu Amir, Ibn Amir, Asun, Hanza și Kisai. Alții pretind că ele reprezintă dialectele celor șapte triburi arabe din jurul Meccăi: Quraisit, Hudhail, Thaqif, Hawazin, Kinana, Tamim și Yaman. Iar alții susțin că nu sunt decât un derivat al furibundelor diapute teologice din Bagdadul secolului al IX-lea.

Coranul a fost întotdeauna arma supremă, irefutabilă a lui Mahomed. În repetate rânduri, arabi care erau profund ostili doctrinelor sale erau seduși de felul cum sună. Însă erau și alții care au ajuns la concluzia că „nu sunt decât basme din vechime”, fapt confirmat chiar de Coran. Iar alții se plângau de faptul că nu era o narăjune continuă, precum odele epice sau chiar evangeliile, ci că fiecare verset revenea la aceleași teme. Aceasta este într-adevăr una dintre caracteristicile cele mai remarcabile ale Coranului. Căci fiecare verset poate fi de sine stătător, ca o chemare divină autonomă. Fiecare sură îl poartă pe credincios într-o călătorie, spre sursa divină a vieții și scopul existenței. Multe avertizează cu privire la pedepsele care s-au abătut în trecut asupra oamenilor din cauză că au ignorat vorbele profetilor din vechime și cu privire la cele care îi așteaptă în Ziua Judecății. Dar, printre numeroasele avertismente severe, întotdeauna este căte o rază de speranță. Dumnezeu este și Ar-Rahman – „cel Milos” –, și Ar-Rahmin – „cel Milostiv” – care la sfârșitul zilelor îi oferă iertarea chiar și lui Satan. Are de asemenea o prezență intimă, în acele cuvinte obsedante din Coran: „Noi am creat omul și... suntem mai aproape de el decât venă gâtului său” (Sura Qaf, 50:16).

*

Mahomed a rămas un om timid. Timp de trei ani după ce a refnecput să aibă revelații, a recitat noile versete doar în fața unui cerc intim alcătuit în mare parte din rudele sale apropiate, tineri convertiți proveniți din rândul membrilor nemulțumiți ai societății din Mecca și dintre cei mai vulnerabili și mai săraci. Mătușile lui Mahomed erau adepte infocate, deși unchii săi păstrau distanță. Primul personaj important care s-a convertit fără să fie membru al familiei a fost prietenul și colegul său de breaslă Attiq ibn Usman, un negustor care în istorie va rămâne cunoscut sub numele Abu Bakr. El medita la marelle dar al lui Dumnezeu –